

¿QUÈ VA PASSAR A LES ELECCIONS CATALANES?

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques. Universitat
Pompeu Fabra

29 de novembre de 2012

Un comentarista ben conegut als mitjans de major difusió de les cadenes públiques de la Generalitat i del diari ARA, l'independentista Toni Soler, encoratjava a les persones d'esquerra a Catalunya que votessin partits a favor de la independència de Catalunya, argumentant que aquesta i les seves institucions representatives (inclosa l'oferta electoral) estaven més a l'esquerra que la resta d'Espanya. Concloïa amb això que, si Catalunya fos independent, podria realitzar el seu potencial reformador, oferint major capacitat d'influència a les esquerres catalanes que si continuaven sent part d'Espanya.

Tal observació, però, no es correspon a la realitat mostrada per les dades. L'arc ideològic parlamentari -és a dir, la diversitat ideològica dins d'espectre polític representat al Parlament- és més limitat que l'existent a les Corts Espanyoles. I les esquerres estan menys representades fins ara al Parlament que a les Corts Espanyoles.

I definim primer què vol dir ser de dretes i què vol dir ser d'esquerres. I per això hem de veure els instruments tradicionals que les diferents classes socials en la majoria de països de l'Europa Occidental han tingut al seu abast per defensar els seus interessos. Les dretes a Europa són partits conservadors, partits cristianodemòcrates o partits liberals fundats pels *establishments* financers i empresarials i/o per l'Església per defensar els seus

interessos intentant mobilitzar les classes populars a favor, mitjançant ideologies nacionalistes conservadores i/o la ideologia cristiana.

I Catalunya no és una excepció. Dividides entre el PP (d'ideologia espanyolista) i CiU (d'ideologia catalanista), les dretes han dut a terme, en les àrees econòmiques i socials, polítiques basades en prioritzar els interessos econòmics d'aquells *establishments* econòmics i financers. En realitat, els equips econòmics del govern CiU avui estan fins i tot més compromesos en les seves polítiques de reformes laborals regressives i retallades socials que el PP. L'ocupació de la Conselleria de Sanitat pel qui fou cap de la patronal hospitalària privada, és un clar indicador d'això. No és cap sorpresa, doncs, que aquesta formació política governant estigui clarament entrelaçada amb interessos financers i empresarials que financen aquest partit governant. Els suposats casos de corrupció que s'estan investigant són un clar indicador d'això.

Els interessos de classe que tots dos partits, PP i CiU, representen queden ocultats per la temàtica nacionalista que tots dos utilitzen i per la línia argumentativa que segueixen, àmpliament reproduïda en els mitjans públics de la Generalitat (Catalunya Ràdio i TV3), abusivament instrumentalitzats per la coalició governant de Catalunya, CiU. Ambdós partits, CiU i PP, tenen escassa cultura democràtica (escassetat més accentuada al PP que a CiU), que es reflecteix en la limitadíssima diversitat ideològica d'aquests mitjans, els quals són finançats per la població que paga impostos (la majoria de la qual no els vota). A Catalunya, CiU és el partit més semblant que hi ha a Espanya a la democràcia-cristiana i a la dreta italiana, tenint un arrelament a la societat civil a base de polítiques clientelars. Veuen l'Estat de Catalunya com de la seva propietat. I té un enorme poder i influència sobre el sistema judicial, influència compartida a Catalunya amb el PP. Els endarreriments en la resolució de casos de

presumpta corrupció, com el vergonyós cas *Palau*, reflecteix aquesta influència. La seva influència també l'aconsegueix a base de pagaments i suports financers als mitjans, sent el cas més notori *La Vanguardia*, de la família Godó, que ha rebut recentment, de nou, gairebé 6 milions d'euros del govern Mas (segons ha informat l'altament creïble *El Triangle*) havent estat el diari més pro-Mas que existeix a Espanya, canviant la seva lleialtat editorial, passant del PP a CiU, resultat de tal abundant finançament públic, percebut com donació per serveis prestats.

Els dos nacionalismes conservadors

Els dos partits dominants, PP i CiU, són profundament nacionalistes i conservadors. CiU és, en realitat, una coalició de dos partits, CDC i UDC. UDC i PP (pròxims els dos a l'Església) pertanyen a la mateixa família política europea, el Partit Popular Europeu. CDC és un partit liberal que pertany a la Internacional Liberal, que representa la sensibilitat més dretana en les esferes econòmiques de la UE. La majoria de personalitats que dirigeixen la governança de l'euro i del Banc Central Europeu, el BCE, pertanyen a aquest postura politico-econòmica, desenvolupant les polítiques que estan causant una gran recessió a l'Eurozona a força d'insistir en mesures de retallades i d'austeritat. Aquesta sensibilitat també es presenta en l'equip econòmic del partit governant a Espanya, més pròxim a la sensibilitat liberal (en l'àrea econòmica, neoliberal) que a la demòcrata cristiana.

El nacionalisme espanyolista

El seu nacionalisme els serveix per intentar mobilitzar les seves bases electorals. El nacionalisme del PP és l'heretat de la dictadura, que va transmetre una visió d'Espanya uniforme i centrada a Madrid. Tal nacionalisme espanyolista és intolerant a la diversitat i no accepta la

plurinacionalitat d'Espanya. Es presenta com el defensor de la "unitat d'Espanya", missatge que facilita la mobilització electoral de sectors de la població a Catalunya i molt en particular aquells sectors que procedeixen d'altres parts d'Espanya, percentatge molt elevat entre la classe treballadora a Catalunya. Tal mobilització és també recolzada en el missatge anti-immigrant, explícitament utilitzat pel PP, per aconseguir el vot obrer. El PP es presenta sempre com el defensor de la unitat d'Espanya (i també de la seva "qualitat ètnica" volent expulsar l'immigrant). Aquesta estratègia està sent altament rendible electoralment, ja que el PP està creixent en els barris obrers de les ciutats catalanes. Una de les ciutats més importants de Catalunya, amb forta implantació de la classe treballadora i amb un elevat percentatge de població immigrant, Badalona, està governada pel PP (amb el previsible suport de CiU). En les eleccions de diumenge passat, el PP va passar d'aconseguir el vot del 7,2% de l'electorat (que inclou la població que va votar i la que podent votar no ho va fer) en les últimes eleccions autonòmiques, al 9%, sent en els barris obrers, on hi ha major nombre d'immigrants, on va augmentar més el seu vot.

L'altre grup nacionalista espanyol que va reproduir aquesta visió uninacional d'Espanya va ser Ciutadans, que va pujar d'un 2% de l'electorat a un 5,2%. Ciutadans és l'altra visió del nacionalisme espanyolista, diferent de la del PP, al qual se li va identificar amb el conservadorisme social i polític poc atractiu al treballador espanyolista, que sent hostilitat cap al sobiranisme que confon amb l'independentisme. No és sorprenent, per tant, que C's creixés més accentuadament en els barris obrers, com Nou Barris, de parla predominantment castellana. La seva presentació (amb grans ambigüitats) com a partit progressista, amb tints pro-classe treballadora (va recolzar la darrera Vaga General, sense participar-hi) el fa atractiu al votant que abans donava suport al PSC. És el partit

que utilitza amb més freqüència el castellà en les seves intervencions públiques, la qual cosa explica que atregui també vots als barris més benestants de les poblacions urbanes que es consideren liberals en el seu posicionament en temes socials i no es troben còmodes donant suport al PP a causa al seu profund conservadorisme. En total, el vot a favor del nacionalisme espanyolista (PP + Cs) va aconseguir només el 14,2% de l'electorat.

El nacionalisme catalanista

El nacionalisme, a CiU, li és particularment útil, ja que li permet atribuir l'enorme subdesenvolupament de l'Estat del Benestar català (la despesa pública social per habitant és de les més baixes de la UE-15) al famós "espoli" de Catalunya per part d'Espanya. El fet que la crisi estigui tenint un impacte devastador en el benestar de les classes populars a Catalunya (classe mitjana i classe treballadora) s'atribueix al creixement de l'"espoli" i l'hostilitat cap a Catalunya per part de l'Estat espanyol, governat pel Partit Popular, missatge que és constantment reproduït en els mitjans públics d'informació, controlats en la seva immensa majoria per CiU. La bateria d'intel·lectuals afins a aquest partit polític, com ara Joan B. Culla, Salvador Cardús, Manel Fuentes, Mònica Terribas i una llarga llista de columnistes, constantment es refereixen a veus profundament conservadores espanyoles com José Bono, Fernando Savater, Mario Vargas Llosa, Federico Jiménez Losantos, i un llarg etcètera, com representatives d'Espanya. Aquestes últimes veus són les majors productores d'independentistes a Catalunya, veus que com es podia preveure tenen una gran visibilitat en els mitjans d'informació influenciats pel nacionalisme catalanista. El fet que Izquierda Unida, el tercer partit d'Espanya, votés fa unes setmanes a les Corts a favor del "dret a decidir de Catalunya" va ser deliberadament ignorat per aquests columnistes i per aquells mitjans. L'Espanya presentada

mediàticament als mitjans públics de la Generalitat és l'Espanya centralista, ofensiva a Catalunya, antipàtica. Qualsevol altra Espanya diferent a aquesta Espanya no existeix a ulls del nacionalisme catalanista. Aquest silenci cap "l'altra Espanya" es deu, no només a una manipulació, sinó a un profund anti-esquerranisme que caracteritza les dretes catalanes. Les esquerres reformistes espanyoles (la gènesi per desenvolupar una altra Espanya) no existeixen per a CiU ni per als seus intel·lectuals.

Aquesta intel·lectualitat nacionalista conservadora té un gran poder a causa del control que els partits nacionalistes tenen en els aparells mediàtics públics de la Generalitat i afins. Tal *establishment* mediàtic-polític és el que en anglès es diu "clubish", és a dir, molt tancat en si mateix i amb poc contacte amb la realitat popular del país. Va ser tal *establishment* el que es va emportar la major patxada diumenge, ja que tots ells havien profetitzat la gran victòria del president Mas en la seva aposta per la independència, com si fos un xec en blanc. En realitat, la major pèrdua de vots l'ha patit CiU, perdent 90.489 vots (passant de rebre 1.202.830 el 2010 a 1.112.341 el 2012), passant d'un 22,4% de l'electorat el 2010 a un 21,2% el 2012.

Les esquerres a Catalunya

El partit majoritari de les esquerres a Catalunya ha estat històricament el PSC, que és un partit federat amb el PSOE. La seva fundació és resultat d'una aliança dels instruments polítics existents en la clandestinitat antidictatorial, caracteritzats per un reformisme socialdemòcrata entre sectors professionals i un socialisme de classe treballadora arrelada al sindicat socialista UGT, aleshores clandestí, i en la secció catalana del PSOE, també clandestina. El PSC, fruit d'aquesta aliança convertida en unió, ha estat el major instrument de la classe treballadora a Catalunya durant el període democràtic i va

arribar al seu zenit en el període de govern tripartit, quan va governar a Catalunya aliada amb ICV-EUiA i ERC.

El seu descens electoral no es deu, com constantment indica el seu component professional (definit com catalanista) pel seu suposat abandonament de la seva sensibilitat catalanista, sinó al seu abandonament dels seus principis socialdemòcrates, a l'incorporar, en la seva resposta a la crisi, les polítiques neoliberals també desenvolupades pel govern Zapatero. Aquesta és la major causa del declivi del socialisme espanyol, incloent el català, a tota Espanya. I tal partit, sorprenentment, no ha fet cap crítica de les polítiques que van dur a terme i que van danyar a les classes populars. Cadascuna de les polítiques que està seguint el govern de Rajoy van ser iniciades pel govern de Zapatero. El fet que el govern de Rajoy hagi aprofundit enormement en cadascuna d'aquestes polítiques, no nega que van ser començades moltes d'elles en l'època Zapatero. El socialisme espanyol ha perdut suport popular per la seva identificació amb aquestes polítiques. En aquest sentit, sorprenen diversos fets:

1) L'existència de veus econòmiques del PSC, que van donar suport les polítiques de retallades de CiU (al primer any de mandat del govern Mas), donant-los una legitimitat que la coalició governant va utilitzar hàbilment. Una d'aquestes veus socialistes va arribar fins i tot a acusar de "demagogs" a aquelles veus d'autors d'esquerra que criticaven aquestes retallades.

2) Que no hi hagi hagut un canvi en l'equip que lidera el PSOE, i el seu dirigent, el senyor Rubalcaba, la mateixa persona que va dirigir el desenvolupament d'aquestes polítiques summament impopulars. La proximitat del PSC al PSOE i la manca de crítica del primer al segon han contribuït al seu declivi electoral.

3) Que el necessari canvi al PSC s'hagi malentès com un canvi predominantment generacional, mantenint, però, les polítiques

econòmiques neoliberals que van causar el seu declivi. En les primeres declaracions a *El País* l'economista Maurici Lucena (segon a la llista per Barcelona del PSC), procedent de l'establishment socialista basat a Madrid, aquest economista, dirigent de la secció econòmica del PSC, es va declarar com un liberal, parlant de les excel·lències del socioliberalisme. Quan vaig llegir aquestes declaracions, vaig pensar en el treball de l'economista Jordi Sevilla sobre el Nuevo Socialismo (la guia de la Tercera Via o Zapaterisme), i que era un cant al liberalisme (veure la crítica que vaig fer d'aquesta postura en el meu llibre *El Subdesarrollo Social de España. Causas y Consecuencias*. Anagrama. 2006). Aquestes polítiques van ser responsables del declivi electoral del PSOE i del PSC. No hi ha consciència a l'establishment socialista espanyol (inclòs el català) que la situació desesperada en què es troben les classes populars a Catalunya i a la resta d'Espanya no es deu només a la crisi, sinó a la manera neoliberal com s'ha respost a la crisi (veure l'article *El impacto de la crisis en familias e infantes*. Público. 22.11.12), i això com a conseqüència de la incorporació del pensament liberal en l'ideari dels partits socialistes governants a Espanya i a Catalunya (en el seu segon mandat). El fet que els governs de Rajoy i Mas hagin aprofundit en aquestes polítiques no elimina, en la memòria popular, el record que aquestes polítiques es van iniciar en l'època de crisi pel socialisme espanyol, incloent el català.

No és sorprenent, doncs, que el PSC continués el seu declivi, perdent 50.900 vots, passant de recollir el 10,7% de l'electorat a un 10% (baixant de 575.233 el 2010 a 523.333 el 2012). Tampoc és sorprenent que els dos partits que van perdre més vots en aquestes eleccions fossin CiU (per haver desenvolupat les polítiques neoliberals) i el PSC (per no haver-se distanciat del seu passat i no haver fet un canvi significatiu en les seves propostes polítiques). No hi ha dubte que el PSC continuarà aquest declivi en haver-se

desarmat ideològicament davant d'un adversari polític carregat d'ideologia -el nacionalisme-. L'estratègia política del socialisme català i espanyol no hauria d'haver estat lluitar al territori ideològic de l'adversari -el nacionalisme-, sinó en la denúncia del que l'adversari representa. És el que els polítics del Partit Demòcrata dels Estats Units anomenen l'estratègia de "lluita de classes" presentant a les dretes pel que són, els portaveus d'aquells grups fàctics que manen al país. Ni el PSC ni el PSOE van seguir aquesta estratègia, en part perquè estan excessivament lligats i són dependents d'aquests grups fàctics, i en part al no haver fet una autocrítica i haver realitzat un canvi en les seves polítiques.

L'esquerra radical

Un problema greu a Catalunya i que demostra que el ventall electoral estigui més esbiaixat a la dreta que l'espanyol és que no hi ha un partit de l'esquerra radical com és IU. Avui no hi ha una força equivalent a IU a Catalunya. Se'm dirà que hi ha Esquerra Unida i Alternativa, però tal grup polític és, a la pràctica, un apèndix d'Iniciativa per Catalunya (IC) sense tenir cap visibilitat pròpia. IC és un partit verd, que pertany al Partit Verd Europeu del Parlament Europeu. No és part de l'Esquerra Europea, el grup de partits d'esquerra. Sí que ho és EUiA, però no té cap visibilitat. De fet, el vermell d'aquesta coalició no es veu per enlloc, ja que el seu color és el verd. I quan va venir Alexis Tsipras, el dirigent de la coalició radical d'esquerres grega, Syriza, per la seva relació amb Esquerra Alternativa, membre de l'Esquerra Europea a la qual pertany Esquerra Alternativa, va aparèixer en plataformesicolorides de verd, sense que aparegui cap vermell.

El tema no són només els colors, sinó la visió política. ICV va decidir canviar la seva pertinença a les esquerres arrelades en l'esplèndida

història del PSUC. Va ser un error que ara, i en aquests moments de crisi, apareix amb tota claredat. Cap força ha defensat amb més intensitat Catalunya, durant la dictadura, que el PSUC. I és injust i un profund error que el partit de coalició ICV-EUiA, que es presenta com a hereu del PSUC, exclogui la visibilitat del vermell. El fet que aquesta coalició s'hagi distingit per la seva crítica a les polítiques neoliberals del govern CiU explica el seu notable creixement. I tot i que el creixement d'ICV-EUiA és notable (un augment de 128.033, a causa de la campanya social d'ICV-EUiA, més vermella que verda, passant de recollir el 4,3% de l'electorat a un 6,8%) el potencial de creixement d'aquesta coalició és molt més gran si es centrés en el conflicte social i (sense diluir la seva verdor) conjugant-ho amb la defensa de la personalitat i especificitat catalanes, tal com sempre va fer el PSUC. Avui la lluita de classes és més viva que mai a Catalunya, en el seu període democràtic, una lluita de classes que no només inclou la tradicional conflicte entre el capital i el món del treball que continua existint, sinó també la d'una minoria de la població (els establishments financers, empresarials, mediàtics i polítics) davant d'una gran majoria de la població, les classes populars.

Tal força política requereix d'un major radicalisme, trencant amb aquesta imatge tan injusta, clarament manipulada per les dretes quan es refereix a ICV de "bona gent, que van en bicicleta". El seu radicalisme, amb un llenguatge més de denúncia de la lluita de classes, no centrant-se únicament en les polítiques sinó en els perpetradors de tals polítiques, és el que ampliaria el seu suport popular. L'enuig popular exigeix un radicalisme que encara no apareix en les seves pràctiques i en la seva narrativa.

Una nova esquerra com una alenada d'aire fresc amb l'esperança que es converteixi en vendaval

Omplint aquest buit ha aparegut la CUP (Candidatura d'Unitat Popular), una alenada d'aire fresc, que té característiques comunes amb el 15-M. Un moviment radical de clara orientació socialista anticapitalista, de gran atractiu entre els sectors més explotats al país, que va decidir presentar-se a última hora (només un mes abans de les eleccions) i, malgrat el boicot mediàtic, va aconseguir ni més ni menys que 126.219 vots, que van representar un 2,4% de l'electorat. Un dels components del seu ideari, el de l'independentisme, pot frenar la seva connexió amb amplis sectors de la classe treballadora catalana que no s'identifiquen com a tal. I tal independentisme pot també dificultar la seva connexió amb altres moviments antiestablishment que estan florint al llarg del territori espanyol, i la complicitat és necessària per a qualsevol canvi profund que pugui passar a Catalunya. Però la seva aparició en la vida parlamentària és un gran desenvolupament i avanç, ja que la seva radicalitat es necessita (com l'aire que es respira) a la vida política catalana.

El perill seria que la faceta independentista (diferent a la sobiranista), dilueixi la seva radicalitat social, perill que no és hipotètic i que podria tenir lloc amb ERC, anteposant el seu independentisme al procés de canvi profund de l'ordre (en realitat desordre) social existent a Catalunya. ERC va ser la força política que millor canalitzar el desig independentista, conservant la seva vocació transformadora, que seria de desitjar que mantingués. Va augmentar el seu suport en 277.119 vots, passant de recollir un 4,1% del vot de l'electorat a un 9,4%, passant a ser la tercera força pel que fa al vot.

Les grans limitacions de la democràcia a Catalunya i a Espanya: el seu caire profundament conservador

El fet que ERC hagi passat a ser la segona força parlamentària es deu a l'enorme biaix conservador del procés electoral. En realitat, si el

sistema electoral català hagués estat proporcional (el sistema en què cada ciutadà hagués tingut el mateix poder de decisió), CiU hauria tingut 43 escons en lloc de 50, ERC hagués tingut 19 en lloc de 21, el PSC hagués tingut els mateixos escons, 20 (passant a ser la segona força política al país), el PP hagués tingut 18 escons en lloc de 19, Iniciativa hagués tingut 14 en lloc de 13, Ciutadans hagués tingut 11 en lloc de 9, i la CUP hagués tingut 5 en lloc de 3, podent fer grup propi. En general, aquest biaix electoral ha desfavorit més a les esquerres que a les dretes, com també passa a Espanya.

En realitat, sumant tots els vots als partits d'esquerra (hi ha molts partits d'esquerra que no aconsegueixen representació parlamentària), aquests vots superen en vots als partits de dreta. La població de Catalunya està més a l'esquerra que els seus representants, una situació que, per cert, es dona també a Espanya.

El futur polític de Catalunya (i d'Espanya)

De tal observació pot derivar-se que falta una coalició àmplia d'esquerres que, sense complexos, expliciti un discurs de classe enfront de l'*establishment* financer, econòmic, polític i mediàtic català, el major responsable del subdesenvolupament social de Catalunya. Que aquesta coalició es porti a terme dependrà d'una profunda transformació dels partits existents, estimulats per l'aparició del moviment radical CUP. Aquest moviment -sorgit de les classes populars a Catalunya- ha sorgit com a part del cansament existent cap a l'*establishment* català i també espanyol. És l'única força que parla del conflicte de classes a Catalunya, i presenta l'*establishment* polític i mediàtic pel que és: la defensora a ultrança d'uns interessos de classe. La seva presència als mitjans, però, ha estat nul·la. Un boicot i veto dignes d'una dictadura mostrant la gran estafa que és avui el que s'anomena democràcia a Catalunya. Ara bé, el seu gran

potencial d'atracció, sensible al gran enuig popular, pot actuar com a element estimulador de canvi entre les forces polítiques amb representació parlamentària.

En relació a les esquerres a Espanya, el seu major repte és democratitzar l'Estat espanyol. Sense aquesta democratització, ni Catalunya ni Espanya sortiran de la crisi. Per això les esquerres espanyoles haurien d'exigir que la insuficient democràcia representativa existent al nostre país es transformés en una democràcia proporcional, autènticament representativa juntament amb una democràcia directa amb ampli desenvolupament de referèndums que permetessin decidir les seves poblacions sobre qualsevol tema. El "poder de decisió" s'ha d'aplicar a Catalunya i a la resta d'Espanya, sobre tots els temes que la pròpia població desitgi.

I, igualment important, s'ha d'exigir una autèntica pluralitat dels mitjans (els quals utilitzen un bé comú i públic, l'aire), trencant amb la limitadíssima diversitat mediàtica existent a Catalunya i a Espanya.